

ดุลยภาพทางยุทธศาสตร์ของอาเซียน กับประเทศมหาอำนาจ

สรุปการประชุม NADI Workshop เรื่อง “ดุลยภาพทางยุทธศาสตร์ของอาเซียน กับประเทศมหาอำนาจ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก”

การประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายวิชาการนานาชาติด้านความมั่นคงอาเซียน ๒๕๖๖ (Track II Network of ASEAN Defence and Security Institutions (NADI) Workshop 2023) เป็นการประชุมแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการประชุมที่เป็นไปอย่างเปิดเผย มีเสรีทางความคิด และสามารถถกแถลงอย่างกว้างขวาง ซึ่งประเด็นที่นำมาระดมความคิดเห็นในที่ประชุม NADI อาจจะเป็นประเด็นที่อ่อนไหวเกินกว่าที่จะนำประเด็นเหล่านั้นไปพูดคุยหรืออย่างเป็นทางการ ผลการประชุมฯ ในครั้งนี้จะถูกนำเสนอให้ที่ประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ADMM) เพื่อพิจารณา ผ่านทางการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Senior Officials' Meeting: ADSOM) โดยครั้งนี้ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้จัดการประชุมในหัวข้อเรื่อง ดุลยภาพทางยุทธศาสตร์ของอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก (ASEAN Strategic Equilibrium with Major Powers amid Changing World Order) ผ่านระบบ VTC (Zoom Meeting) ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๖ โดยมีเครือข่ายวิชาการนานาชาติด้านความมั่นคงอาเซียน จำนวน ๑๓ สถาบัน จาก ๑๐ ประเทศ เข้าร่วมประชุม ผลการประชุมสรุปได้ดังนี้

ความมั่นคงของอาเซียนท่ามกลางระเบียบโลกใหม่

อาเซียนจำเป็นต้องวางตำแหน่งตัวเองเป็นศูนย์กลางแห่งความสมดุลท่ามกลาง “ระเบียบโลกใหม่” ใน ๖ มิติ หรือ “6 Ds” ได้แก่ (๑) Destabilization การบั่นทอนเสถียรภาพอันเกิดจากเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ (Hotspot) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๓ แห่ง ได้แก่ ทะเลจีนใต้ คาบสมุทรมลายู และช่องแคบไต้หวัน (๒) Digital Divided ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลจากการขาดความรู้และทักษะด้านดิจิทัล (Digital Literacy) และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของเทคโนโลยี (Technology Disruption) (๓) Deglobalization การทวนกระแสโลกาภิวัตน์ของสหรัฐฯ ที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุนเนื่องจากเศรษฐกิจจีนกำลังเติบโตและมี GDP ที่ใหญ่ที่สุด (๔) Decoupling of the Global Value Chains การแบ่งแยกห่วงโซ่คุณค่าระดับโลกจากการที่สหรัฐฯ พยายามทำให้ห่วงโซ่อุปทานปั่นป่วน (Supply Chain Disruption) เพื่อขับเงินออกจากห่วงโซ่คุณค่าโลก (๕) De-Dollarization การลดบทบาทเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในการเป็นเครื่องมือหลักสำหรับการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ เนื่องจากนโยบายการเงินการคลังที่ขาดความรับผิดชอบของสหรัฐฯ ทำให้ประเทศอื่นหาทางเลือกอื่นแทนเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และ (๖) Degradation of Environment ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อภาคการค้าและการลงทุน รวมทั้งอาจสร้างความขัดแย้งและปัญหาความมั่นคงภายใน เนื่องจากเป็นเรื่องยากสำหรับเกษตรกรที่จะยอมรับว่ากิจกรรมของพวกเขาเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

ความท้าทาย

(๑) ความเปราะบางของอาเซียน เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนยังต้องพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากมหาอำนาจ หากมีการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีอำนาจครอบงำมากเกินไป อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจ (๒) ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ จากการที่มหาอำนาจทั้งจีนและสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาติสมาชิกอาเซียนทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง การแข่งขันกันของมหาอำนาจก่อให้เกิดความไม่แน่นอนต่อความมั่นคงต่อเสถียรภาพในภูมิภาค (๓) ความแตกต่างกันของวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศสมาชิกอาเซียน อาจส่งผลต่อความร่วมมือในภูมิภาค

รวมไปถึงปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือดินแดนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (๔) การแบ่งแยกภายในภูมิภาค หากประเทศสมาชิกอาเซียนต้องเลือกข้างหรือมีส่วนร่วมในการแบ่งพรรคแบ่งพวก และ (๕) การบ่อนทำลายการพัฒนาจากการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจที่เข้มข้นมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การเผชิญหน้าเริ่มขยายไปสู่มิติต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของพัฒนาของแต่ละรัฐ รวมทั้งขีดขวางความร่วมมือในระดับภูมิภาค

โศกนาฏกรรม

(๑) ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจากมหาอำนาจ จะช่วยส่งเสริมให้สามารถพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ร่วมกันในภูมิภาคอาเซียนได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วย (๒) ความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้อาเซียนอยู่รอดและจัดการกับการแข่งขันของมหาอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (๓) เวทีอาเซียนสามารถใช้เพื่อหารือและจัดการกับการแข่งขันของมหาอำนาจผ่านการเจรจาและการทูตได้

ข้อเสนอแนะสำหรับอาเซียน

(๑) ควรส่งเสริมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกความร่วมมือที่อาเซียนมีบทบาทนำ โดยตระหนักถึงผลกระทบจากความท้าทายต่อความเป็นแกนกลางของอาเซียน และเสริมสร้างกลไกความร่วมมือที่อาเซียนมีบทบาทนำ (ASEAN-Led Mechanisms) ซึ่งอาจรวมถึงการทบทวนหลักการและกระบวนการของอาเซียน

(๒) ควรเพิ่มขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศ โดยการฝึกอบรบร่วมทางทหาร (Joint Military Training) การฝึกปฏิบัติการร่วมทางทหาร (Joint Military Exercise) รวมทั้งด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ (Defence Industry) ด้วยการให้ความสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยใช้ความเป็นแกนกลางของอาเซียน

(๓) ควรธำรงรักษาหลักการของความเป็นกลาง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ โดยสอดคล้องกับการสนับสนุนต่อข้อริเริ่มของอาเซียน ตราบเท่าที่ยังคงสอดคล้องกับผลประโยชน์ของอาเซียนและกฎหมายระหว่างประเทศ

(๔) ควรเป็นตัวกลางในการประชุมหารือ อาเซียนควรดำเนินการในแนวทางที่แตกต่างและใช้ศักยภาพของอาเซียนในการนำประเทศต่างๆ มาร่วมประชุมหารือกันด้วยจิตวิญญาณแห่งมิตรภาพและการเคารพซึ่งกันและกัน

(๕) ควรธำรงรักษาหลักการร่วมกัน โดยไม่ปิดกั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อจัดการกับสิ่งที่เป็ข้อกัังวลร่วมกันของภูมิภาค

(๖) ควรมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ผ่านการตัดสินใจร่วมกัน เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นและความยืดหยุ่นของอาเซียน

(๗) ควรให้ความสำคัญต่อสนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) โดยเฉพาะควรเน้นย้ำต่อประเทศผู้ลงนามสนธิสัญญามิตรภาพและร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึงสิทธิและหน้าที่ภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าว โดยประเทศเหล่านี้ได้แสดงการสนับสนุนต่อกฎบัตรอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับกฎบัญญัติสหประชาชาติ

(๘) ควรสร้างดุลยภาพให้มากขึ้น ผ่านความร่วมมือกับมหาอำนาจในประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัยทางไซเบอร์ การต่อต้านการก่อการร้าย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความมั่นคงทางทะเล เพื่อส่งเสริมการแข่งขันที่สร้างสรรค์ระหว่างมหาอำนาจ

ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

(๑) ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์และแสดงบทบาทที่เหมาะสมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกใหม่ โดยยึดถือผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกความร่วมมือที่อาเซียนมีบทบาทนำตามข้อเสนอแนะจากที่ประชุม

(๒) หากมีการขอเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางทหารจากประเทศมหาอำนาจ ประเทศไทยควรพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อการแสดงออกถึงการเลือกข้าง กองทัพและรัฐบาลไทยควรแสดงท่าทีที่ชัดเจนถึงการเป็นเขตปลอดกองทัพต่างชาติในประเทศไทย

(๓) กระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย ควรกำหนดแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถด้านการป้องกันประเทศผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนตามข้อเสนอแนะจากที่ประชุม เช่น การอบรบร่วมทางทหาร การฝึกกร่วมทางทหาร หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยใช้เวที ADMM ในการเจรจา

อ้างอิง

- การประชุมเชิงปฏิบัติการ Track II Network of ASEAN Defence and Security Institutions (NADI) Workshop 2023 เรื่อง "ASEAN Strategic Equilibrium with Major Powers amid Changing World Order" ผ่านระบบ VTC (Zoom Meeting) ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๖ ณ เฮลท์แลนด์ รีสอร์ทแอนด์สปา จ.ชลบุรี